

FINNMÁRKKU BUOHCCIVIESSU
FINNMARKSSYKEHUSET

HANDLINGSPLAN MOT SELVMORD

SAMISK NASJONAL KOMPETANSETJENESTE – PSYKISK HELSEVERN OG RUS

SÁMI KLINIKKKA

Høst 2022 – høst 2025

INNLEDNING TIL HANDLINGSPLAN MOT SELVMORD

Selvmordsforebygging i Sámi klinihka

SANKS, Sámi Klinihkka har lang tradisjon for å ha et særskilt fokus på behandling og forebygging av selvmordsatferd. I 1990 ble Samisk Ungdomspsykiatrisk team (PUT-Karasjok) opprettet som følge av den økte forekomsten av selvmord i Indre-Finnmark på midten av 1980-tallet. PUT-Karasjok ble etablert som et poliklinisk tilbud til ungdom og unge voksne i alderen 15-30 år som hadde rus og/eller selvmordsproblematikk. I tillegg drev teamet med selvmordsforebyggende arbeid i samarbeid med kommuner og andre fagmiljøer som RVTS nord og Vivat-selvmordsforebygging (UNN). Da PUT-Karasjok ble lagt ned i 2020, fikk Nasjonalt team ansvaret for å videreføre det selvmordsforebyggende arbeidet i Sámi Klinihkka.

Handlingsplan mot selvmord

I forbindelse med at Nasjonalt team påtok seg ansvaret for det selvmordsforbyggende arbeidet ble det nedsatt en arbeidsgruppe bestående av Per Martin Lindstrøm Westerfjell, Christina Øvregård og Anne Silviken. Høsten 2022 erstattet Lars Robert Helander, Lindstrøm Westerfjell. Arbeidsgruppen besluttet å utforme en handlingsplan mot selvmord i Sámi Klinihkka for å sikre systematikk og retning i det forebyggendearbeidet. I september 2022 ble et utkast av handlingsplanen presentert for ledergruppen i psykisk helsevern og rus. Det er viktig at hele klinikken opplever et eierskap og engasjement i arbeidet med å forebygge selvmordsatferd. Handlingsplanen er gjeldende for tidsperioden 2022-2025.

Handlingsplanen er utformet med utgangspunkt i *Plan for suicidprevention bland samer i Norge, Sverige og Finland* (SANKS, 2017) og *Nasjonal handlingsplan for selvmordsforebygging – Ingen å miste* (2020). Handlingsplanene er ment å komplementere tiltakene som er foreslått i den Nasjonale handlingsplanen, og tiltak som er foreslått er rettet mot spesifikke utfordringer og behov i den samiske befolkningen. Tiltak av mer generell karakter er også inkludert. Handlingsplanen inneholder både pågående selvmordsforebyggende arbeid og områder som vi ønsker å igangsette tiltak i forhold til i fremtiden. Det finnes begrensede økonomiske ressurser til det selvmordsforebyggende arbeid i Sámi Klinihkka, og det vil derfor være nødvendig å søke om ekstern finansering til prosjekter. Handlingsplanen legger til grunn at selvmordsforebygging i samiske områder bør være i samarbeid med de enkelte lokalsamfunn med utgangspunkt i de utfordringene, behovene og ressursene som finnes lokalt. SANKS har gjennom handlingsplanen skissert mulige tiltaksområder, og vil som samarbeidspart bidra med suicidologisk kunnskap, klinisk kompetanse, og sikre samisk kultur kompetanse og forståelse i det forebyggende arbeidet.

Hensikten med handlingsplanen er å konkretisere det forebyggende arbeidet internt i klinikken og det som skjer i samarbeid med lokalsamfunn, kommuner, og andre institusjoner som arbeider med selvmordsforebygging i samiske områder. SANKS har som mål å samarbeide med andre

institusjoner og organisasjoner for å forebygge selvmordsatferd i samisk befolkning. For å styrke og inspirere det selvmordsforebyggende arbeidet i samisk befolkning, er det opprettet et fagnettverk for selvmordsforebygging i samiske områder hvor RVTS nord og midt, Vivat-selvmordsforebygging, NASAK og Samerådet er med. På sikt er det et mål at fagmiljøer fra det øvrige Sápmi kan ta del i fagnettverket.

Faglig forankring - Selvmord er globalt folkehelseproblem som finner sted i kontekst

Selvmordsproblematikk er et globalt og lokalt folkehelseproblem. Suicidalitet er komplekst, mangefasettert, motsetningsfylt, relasjonelt, og kontekstuelle fenomen (Hjelmeland & Knizek, 2016a, 2016b). Med dette forstår vi at det er mange ulike forhold som kan ha innvirkning på utviklingen av suicidalitet og at suicidalitet kan forstås på forskjellige måter.

Med utgangspunkt i at handlingsplanen legger til grunn at suicidalitet må forstås i kontekst, ønsker vi både å ha fokus på de personlige livshistoriene knyttet til utvikling og håndtering av suicidalitet, samtidig som vi har kunnskap om forhold som kan ha betydning for selvmordsatferd på befolkningsnivå. Innenfor psykiskhelsevern og rus har suicidalitet ofte blitt forstått med utgangspunkt i den biomedisinske sykdomsmodellen. I handlingsplanene har vi valgt å ha et bredere fokus på suicidalitet fordi vi anser selvmordsproblematikken blant samer som et folkehelseproblem, som bør forstås og forebygges i et kontekstuellt perspektiv. Et kontekstuellt perspektiv får betydninger for hvilke selvmordsforebyggende tiltak som er foreslått i handlingsplanen. Flere av tiltakene retter seg mot folkehelseproblemer som den samiske befolkningen opplever, og har opplevd, som urfolk og minoritet i Norge. Forhold som kolonisering, fornorskning, diskriminering, rasisme og hatytringer samt ulike former for vold og overgrep i nære relasjoner og på strukturelt nivå.

Mål	Tiltak	Ansvar	Oppfølging	Frist/status
1. Systematikk og helhet i det selvmordsforebyggende arbeidet				
1.1 Fagnettverk og samarbeid	1. Etablere Fagnettverk for selvmordsforebygging 2. Samarbeid med språkforvaltningskommuner	Anne NT		Oppstart 8. sept. 22
1.2 Deltakelse i nasjonale og regionale fora	1. Regionalt kompetansenettverk – Selvmordsforebygging i Helse Nord 2. Nasjonalt forum for forebygging av selvmord 3. Nasjonal ressursgruppe for folkeopplysningskampanjer	Lars og Anne Anne Anne		Oppstart våren 22 2021-2023 2021-
1.3 Utdanne og mobilisere de samiske samfunnene	1. Kontekstuell selvmordsforebygging 2. Kursing – OPS! og ASIST 3. Samarbeid med LEVE 4. Media og sosiale medier 5. Markering av Verdensdagen 10. sept.	Anne Josef og Anne Christina og Anne NT og Henriette Arbeidsgruppe		
2 Klinisk virksomhet – Intern kompetanseheving				
1.1 Gode utrednings- og behandlingsforløp	1. Undervisning selvmordskartlegging og -vurdering (Sàmi klinihkka) 2. Implementere FiT (Nasjoanlt team) 3. Min sikkerhetsplan (+vold) 4. Implementering av nye retningslinjer for selvmordsforebygging i PHV/TSB (2022) 5. Behandlingsmetodikk suicidalitet 6. <i>Utredningspakker (traumer, rus, vold, Selvmord, KiF)</i>	Anne Berit og Josef Berit og Janaki Lars og Anne Anne Avventer		
1.2 Selvmordsproblematikk og forebygging	1. Suicidologi og kontekstuell forebygging 2. Etterlatte ved selvmord i samiske områder 3. Identitet 4. Kursleder utdanning OPS! og ASIST	Anne Christina og Anne Christina Anne		

3. Sikre rett til likeverdig helsetjenester				
3.1 Kompetansespredning 3.1.1 Generell kunnskap 3.1.2 Etterlatte i samiske områder 3.1.3 Samer i selvmordsfare	1. Undervisning til helsevesenet og utdanninger	NT		
4. Styrke og beskytte samisk identitet og redusere folkehelseproblem				
4.1 Forebyggende prosjekter: 4.1.1 Identitet 4.1.2 Rus 4.1.3 Vold 4.1.4 Diskriminering 4.1.5 Samiske menn 4.1.6 Naturinngrep i samiske områder 4.1.7 Samarbeid med reindriftnæringa	1. Ungdomsgrupper 2. Pårørende grupper 3. Tystnaden i Sápmi 4. Sosiale medier 5. Folkeopplyningskampanjen 6. Uavklart 7. Uavklart	Lill-Tove, Lars, Anne		
5. Produsere kunnskap				
5.1 Fagutviklings- og forskningsprosjekt 5.1.1 Fagutvikling 5.1.2 Forskning	1. OPS! til samisk samarbeidsprosjekt – Vivat, RVTS-nord/midt 2. Kultursensitiv selvmordskartlegging 3. Kontekstuell selvmordsforebygging samarbeidsprosjekt – RVTS-vest/nord/midt og VIVAT 1. <i>Maskulinitet og suicidalitet, SANKS, UiT og UME</i> 2. Vold og overgrep, SANKS 3. Selvmordsforsøk blant voksne samer, SAMINOR 2 studien, UiT, (SANKS) 4. Selvmordsforsøk blant samisk ungdom, NAAHS, UiT (SANKS) 5. Selvmordsatferd og religiøsitet, UiT, (SANKS)	Anne Nasjonalt team Anne Anne og Marianne phd Anne Anne Anne medforfatter Anne medforfatter Anne medforfatter		2023- 2020- 2019- 2018- 2017-

